

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

Kulturdepartementet Enheten för
konstarterna
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.ko@regeringskansliet.se

Remissvar över SOU 2021:77 Återstartsutredningens betänkande Från kris till kraft – återstart för kulturen (Ku2021/02071)

Svenska Fotografers Förbund (SFF) lämnar härmed sitt remissvar på Återstartsutredningens betänkande Från kris till kraft – återstart för kulturen (Ku2021/02071).

SFF är en intresseorganisation för fotografer, bildbehandlare och övriga bildskapare som vill främja utvecklingen av fotografin, samt bevaka och befordra fotografin och dess utövers intressen. SFF startades 1895 och är därmed en av Sveriges äldsta branschorganisationer. Med dagens drygt 1 800 medlemmar är SFF det största fotografiförbundet i Norden.

Inledning

Det är lätt att i krisen och återstarten för kulturen tänka på de yrkesverksamma kulturskapare inom scenkonst och livekultur som blev så tydligt drabbade när scener fysiskt stängde ner vid pandemins utbrott, och sedan igen under 2021 efter ett restriktivt öppnande. Men det är långt fler kulturskapare som är beroende av publika sammanhang. Fotografer är ett exempel på yrkesgrupp som i princip förlorade alla sina jobb i början av pandemin när så gott som alla redaktionella och kommersiella uppdrag ställdes in: TV- och filminspelningar, modedefotograferingar, utställningar, spelningar, föreläsningar, bostadsförsäljningar, lanseringar, bröllop, kultur-, sport- och företagsevenemang. Importerade produkter till fotograferingar kunde inte levereras och beställare sköt därmed på uppdrag, reseförbud gjorde att andra fotografer fick jobb även av svenska uppdragsgivare i andra länder, och så vidare.

Som fotograf handlar ens arbete om att vara på plats där människor möts och när detta begränsas av restriktioner, så uteblir uppdragen. Som fotograf har man inte kunnat sitta hemma i karantän och jobba. Det går inte heller att stänga av verksamheten en dag och få igång den nästa. Restriktionerna har fått negativ effekt långt mycket längre tid än de legat i kraft. Det är som att börja från noll varje gång restriktionerna släpper och konkurser har varit en verklighet under dessa två år, samt är något vi fått mycket samtal om. Det är därför

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

viktigt att betona att krisen inte är över och att det finns ett stort behov av insatser under lång tid framöver.

Utan fotografer kommer näringslivet och samhället i stort att bli lidande. Stor del av fotograferna arbetar som pressfotografer eller bildjournalister på frilansbasis och därmed kommer yttrandefriheten och journalistiken bli starkt påverkade. Om de fotografer som arbetar med kommersiella uppdrag går i konkurs, ser vi ju också att hela Sveriges näringsliv inom samtliga branscher kommer att få det tufft med bland annat sin kommunikation. Detta skulle få stora konsekvenser för alla företag vars marknadsföring bygger på professionell bildhantering. Utan fotografi - ingen visuell kommunikation.

Den största utmaningen för vår yrkesgrupp att få ekonomisk trygghet. SFFs medlemmar driver ofta enmansföretag, det är pengar in, pengar ut och jobb för mat till dagen.

Den ökande digitaliseringen har inte i någon större utsträckning främjat fotografers möjligheter att få skäligt betalt, den har snarare ökat risken för motsatsen då möjligheterna till upphovsrättsintrång på nätet kraftigt ökat vilket drabbat fotografer hårt. För att komma till rätta med denna problematik behövs bl a en förstärkt upphovsrättslagstiftning med stöd av DSM-direktivet men också ökad kunskap, förståelse och medvetenhet kring upphovsrätt, arvoden och ersättningar, särskilt bland användare av upphovsrättsligt skyddat material.

Det har även blivit tydligt, bl a ifråga om omsättningsstödet 2020-2021, att de som utformar stöd har begränsad kunskap om hur det är att driva företag inom kultursektorn. SFF välkomnar de utredningar som nu pågår om trygghetssystemen. Pandemin har blottlagt den stora problematiken i att stipendier inte är SGI-, a-kasse- och pensionsgrundande i sig, samt att frilansande kulturskapares sjukpenning inte beräknas på samtliga inkomster i SGI:n och därmed har de långt ifrån samma möjlighet som lönearbetande yrkesgrupper på arbetsmarknaden att vara sjukskrivna eller föräldralediga. Skillnaden mellan lönearbetaren och den egenföretagande kulturskapares behov är i dessa avseenden försumbar. Däremot är det ljusår mellan dessa båda gruppers förutsättningar att kunna vara sjukskriven eller föräldralediga; de borde istället likställas i dessa avseenden.

SFF välkomnar också den utredning som nu pågår om KKN. Det är svårt för egenföretagande kulturskapare att finna och kvalificera sig till offentliga stöd riktade till näringslivet samtidigt som denna grupp alltför ofta inte anses berättigade till kulturstöd – något som blivit väldigt tydligt för SFFs yrkesgrupp där många fotografer hamnade mitt emellan stödinsatserna under pandemin. I en enkät SFF genomförde riktad till förbundets drygt 1 800 medlemmar våren 2020 svarade 57,8 % att de inte kommer kunna ta ut någon lön närmaste månaderna. Det blev snart tydligt att a-kassan inte fungerade för våra medlemmar eftersom få vill lägga ner sitt företag för att få a-kassa. Omsättningsstödet var baserat på månadsomsättning från referensåret 2019, vilket påverkade många fotografer väldigt negativt då många har ojämn orderingång och inte heller kan fakturera kontinuerligt. I de första omgångarna av återstartsstipendierna fick de flesta sökande fotografer avslag med hänvisning till att de "inte bedrev konstnärlig verksamhet". Det torde inte handlat om underlagen för besluten eftersom de flesta är egenföretagare och kunde bevisa inkomstbortfall på avbokade uppdrag, vilket andra hade svårt med om de t ex hade uteblivna intäkter av försäljning på en inställd utställning. I en uppföljning riktad till medlemmarna försommaren 2021 visade det

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

sig att 22 % sökt men inte bedömts vara berättigade till stöd och 16 % inte sökt för man inte sett något fungerande stöd för sin verksamhet.

Prioriteringar

SFF anser att regeringen bör prioritera följande förslag och bedömningar i utredningen:

1. Att **förstärka upphovsrätten** i samband med genomförandet av DSM-direktivet: För att inte genomförandet ska bli ett slag i luften bör regeringen justera en del av förslagen i Ds 2021:30 i kommande proposition till riksdagen, bl a genom att utvidga de bestämmelser som ger upphovspersoner och utövare rätt till skäligen ersättning samt rätt att jämka en ersättning, så att dessa blir tillämpliga i fler situationer, över tid och gentemot förvärvare av rättigheter i senare led.
2. Att frigöra medel för **ökad kunskap om upphovsrätt**: Minst 15 miljoner bör öronmärkas för kulturskaparorganisationer till information och rådgivning om upphovsrätt både mot upphovsmännen i form av kulturskaparna, men även mot utgivare/köpare/beställare inom offentliga likväl som, nuvarande och framtida (dvs utbildningar).
3. Att **stärka trygghetssystemen**: De två pågående utredningarna dir 2020:71 och 2021:90 måste sammantaget leda till att det blir enklare för frilansande kulturskapare att få en sjukpenning beräknad där samtliga inkomster räknas in i SGI:n och därmed får möjlighet att vara sjukskrivna eller föräldralediga i samma utsträckning som andra yrkesgrupper på arbetsmarknaden.
4. Att **utveckla och samordna** politiken för **kulturella och kreativa näringar**: den utredning som nu tillsatts måste utgå från ett tydligt kulturskaparperspektiv, eftersom de utgör denna närings kärna, och lägga grunden för en långsiktig samordning som leder till att KKN-företagarna fortsättningsvis inte hamnar mitt emellan kulturstöd och näringslivsstöd såsom de befintliga oftast gör.

SFF vill också framhålla att stödperioden för återstarten bör sträcka sig längre än 2022-2023, och ta ett mer långsiktigt perspektiv fram till åtminstone 2024. Detta givet den djupa kris branschen står i och de redan tidigare långdragna problem som kommit upp till ytan under pandemin.

Nedan följer en utveckling av SFFs resonemang inom dessa fyra områden och ytterligare ett antal närliggande frågor av relevans för SSFs yrkesgrupp inom Återstartsutredningen:

7.2.1 Återstartsstipendier

SFF tillstyrker utredningens förslag till återstartsstipendier. Behoven av stöd för återstart bland landets yrkesverksamma kulturskapare är enorma och en viktig åtgärd är att via Konstnärsnämnden och Författarfonden anslå ytterligare medel för bidrag och stipendier som syftar till just detta.

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

SFF vill understryka **vikten av att vår yrkesgrupp ges en reell möjlighet att söka dessa stipendier**. Konstnärsnämndens definition av en konstnär har, vad vi kunnat se, hållits snäv under krisen. När Amanda Lind presenterade krisstöden sa man att det skulle gå till konstnärer och kulturskapare, men när Konstnärsnämnden delade ut stipendier var det fortfarande deras vanliga definition som gällde med utgångspunkt i "konstnärlig verkshöjd" vilket gav den reella effekten att kulturskaparna inte var berättigade stöd. Konsekvensen av detta blev att stora delar av kulturskaparna hamnade mellan olika insatser/stöd och ansvarsområden/system.

De största yrkena inom kultursektorn är journalister, skådespelare, designers och fotografer. Regeringen måste en gång för alla bestämma sig var den form av kulturutövare som t ex fotografer "hör hemma". Som det är nu hamnar dessa mellan olika insatser och olika departement där man pekar på varandra. Det är inte ansvarsfullt och inte hållbart.

7.2.2 Nationellt återstarts- och utvecklingsstöd

SFF vill särskilt i fråga om insatser för att bredda deltagandet och riva hinder som bidrar till snedrekrytering i kulturlyftet lyfta fram **Konsten att delta och behovet av ett permanent stöd till denna verksamhet**. Projektet har under ett antal år ägts av KLYS och flyttat mellan KLYS medlemsorganisationer i syfte att bredda kunskapen i frågan och basen för rekryteringen över konstarterna. Konsten att delta har under hela tiden projektlets av samma person men projektägarskapet har gått från KRO till Svenska Tecknare, till SFF hösten 2021.

Sedan 2020 (regleringsbrevet till Kulturrådet 2019) erhåller projektet stöd från Kulturrådet som söks år för år. Konsten att delta är ett verktyg för regioner att fånga upp utlandsfödda kulturskapare som allt som oftast förbises. Detta är ett otroligt viktigt projekt och verktyg för regionerna i arbetet för en breddad rekrytering i kulturlivet och leder till en bättre kulturell infrastruktur, nu och framåt. Men Konsten att delta bör - med flera års erfarenhet i bagaget och bevisade resultat - gå från projektform till en utvecklad och permanentad verksamhet för att nå fler, samt en ökad kunskap och krav på regioner att arbeta med dessa frågor, samordnat genom det stöd och kunskapscenter Konsten att delta utgör.

7.2.3 Kulturcheckar som stimulanstöd

SFF anser att de medel som föreslås gå till förslaget om kulturcheckar bättre kan användas på andra sätt för att skapa verklig nytta för kulturutövarna och inte stimulera bara i ett ytterst kortsiktig perspektiv, vilket är risken med checkarna. Redan dagarna efter att regeringen gick ut med information om att restriktionerna släpps den 9 februari vittnar scener runt om i landet om ett skyhögt bokningstryck, vilket torde bevisa att kulturcheckarna är en missriktad insats. SFF föreslår att istället förstärka förslag till satsningar ovan, där SFFs anser att flera av dem behöver tillföras ytterligare medel samt förlängas i tid till minst 2024 för att insatserna ska ge önskvärd, långsiktig effekt.

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

7.3.2 Stärk stödet för konstnärer

SFF instämmer i utredningens slutsats att konstnärers ekonomiska möjligheter att utveckla sitt konstnärskap behöver stärkas långsiktigt. Vi tillstyrker utredningens förslag till permanenta stipendier men anser att utredningens förslag t o m 2024 inte är tillräckligt för att uppnå den avsedda effekten.

SFF vill understryka vikten av att yrkesgruppen **fotografer är en stor och viktig yrkesgrupp** (vilket också utredningen lyfter) **under bild och formområdet**. Vi anser att förstärkningen på 15 miljoner årligen som föreslås av utredningen är för liten för denna breda grupp av yrkesutövande konstnärer. SFF understryker att **Konstnärsnämndens begrepp om konstnärer måste breddas** för att inte endast träffa ett fåtal utan hela den grupp av kulturskapare som stöden är ämnade för, se 7.2.1 ovan.

Till konstnärspolitiken hör på sätt och vis också **e-boksutlåningens negativa påverkan på bibliotekersättningen, vilket berör alla litterära upphovspersoner. Dit räknas fotografer** som gör böcker och bidrar med innehåll i böcker räknas. När den traditionella utlåningen minskar till förmån för e-boksutlåning minskar stipendieutbudet, detta på grund av att e-boksutlåningen inte grundar statlig bibliotekersättning såsom den traditionella utlåningen gör.

SFF delar uppfattningen att ett nationellt ansvar för e-boksutlåningen skulle föra frågan framåt. men menar att frågan på ett övergripande plan nu måste betraktas om färdigutredd. En anpassad bibliotekersättning kan här utgöra en del i en nationell helhetslösning.

Emellertid motsvarar ökningen av e-boksutlåningen inte i närheten minskningen av utlåningen av fysiska böcker. Sedan år 2012 har utlåningen av e-böcker ökat med ca 2 miljoner lån samtidigt som utlåningen av fysiska böcker minskat med över 15 miljoner lån. Inför risken om en svag tillväxt av bibliotekersättningen bör anslagsposten för statliga stipendier och bidrag långsiktigt förstärkas. SFF ställer sig här bakom och hänvisar till Sveriges Författarfond, som föreslår i sitt remissvar att ett nationellt helhetsansvar för en e-bibliotekslösning på litteraturområdet bör inbegripa något slags kulturpolitiskt inramad kompensationsordning som tar sikte på det sammanlagda värdet av att våra offentliga bibliotek avgiftsfritt till läsarna sprider upphovsmännens verk. SFF instämmer också i Författarfondens ståndpunkt

7.5.1 Utred hur stipendier ska hanteras i trygghetssystemen

SFF anser att stipendierna inte ger någon verklig social eller ekonomisk trygghet, eftersom de varken är SGI- eller a-kassegrundande. Inte heller är långtidsstipendierna (fem- och tioåriga) pensionsgrundande. Detta innebär att de fotografer som återkommande har ett- och tvååriga stipendier som en primär inkomstkälla inte får några pensionspoäng för dessa inkomster. SFF vill återigen understryka att fotografer ofta hamnar utanför konstnärsbegreppet i stipendiesammanhang, se 7.2.1 ovan.

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

Socialförsäkringar såsom sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen bör även i övrigt anpassas till frilansares särskilda villkor. När det gäller SGI pågår nu två viktiga utredningar dir. 2020:71 (*Ett förbättrat trygghetssystem för företagare - enklare och mer förutsägbart*) och dir. 2021:90 (*Översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst för ökad trygghet och förutsebarhet*). SFF ser fram emot dialog med utredaren för den sistnämnda. SFF vill också framföra att det vore lämpligt och i högsta grad önskvärt att regeringen avvaktar med att skriva fram 2020:71 tills 2021:90 är klar givet hur nära de två utredningarna hänger samman. Inom SFFs medlemskår träffar den första utredningen alla egenföretagare som driver enskild firma medan den senare innefattar alla egenföretagare som driver aktiebolag då de är anställda i sina bolag. Givet att dessa två grupper utgör ungefär hälften var av yrkeskåren torde harmoniseringen utredningarna emellan när det kommer till det slutgiltiga lagförslaget vara högst önskvärt, givet syftet att just förenkla vilket varit ambitionen bakom båda utredningar.

SFF framhåller att utredningarna bör leda till att det blir enklare för frilansande kulturskapare att få **en sjukpenning beräknad där samtliga inkomster räknas in i SGI:n** och därmed **får möjlighet att vara sjukskrivna eller föräldralediga i samma utsträckning som andra yrkesgrupper på arbetsmarknaden**. När det gäller arbetslöshetsförsäkringen anser SFF att ytterligare anpassningar till frilansande kulturskapares villkor måste göras i den nu pågående beredningen på arbetsmarknadsdepartementet. Ett exempel på problematik som måste lösas är att Arbetsförmedlingens jurister tyvärr inte kan definiera vad som menas med arbete för en fotograf enligt mail från dem. Det saknas en definition, det finns inte ens en vägledande diskussion. A-kassan har en uppfattning och Försäkringskassan en annan.

7.5.2 Utveckla informationen om trygghetssystemen

SFF tillstyrker utredningens förslag att ge Försäkringskassan i uppdrag att följa upp och vidareutveckla arbetet med att förbättra informationen till egenföretagare och kombinatorer.

SFF såg i krisen en **bristande förståelse för kulturskaparnas verklighet**. Åtgärderna som togs träffade större företag med många anställda där man hade en helt annan ekonomisk fördel med buffert och även tillgång till krediter. Möjligheten till anstånd på skatter och moms blev irrelevant i våra medlemmars företagande, då de är beroende av intäkterna från löpande uppdrag och från ena dagen till den andra inte hade vare sig uppdrag eller intäkter överhuvudtaget. Inga intäkter i företaget innebär att det inte handlar om vare sig skatt eller moms att få anstånd till.

De som oftast hamnar utanför de sociala försäkringssystem vi har i Sverige är de som driver en- eller fåmansbolag eller är enskild näringsidkare. SFFs medlemmar driver till största delen enmansbolag eller är enskilda näringsidkare: 51 % driver enskild firma, 44 % driver AB, drygt 3 % är anställda och drygt 1 % via fakturerings tjänst i egenanställningsföretag av typen

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

Frilans Finans (resultat av en enkät från mars 2020). Denna struktur är inte unik för våra medlemmar utan representativt för hela yrkeskåren.

7.6.1 Digitalisera kulturarvet

SFF instämmer med utredningen att det är viktigt med digitalisering av kulturarvet men det behövs också tas ett helhetsgrepp om det nationella ansvaret för kulturarv som idag saknas ansvar för, vilket utredningen helt missat. Det tryckta ordet förvaltas av Kungliga biblioteket, den rörliga bilden av Filminstitutet och Kungliga biblioteket. Sverige har idag inget ansvarsmuseum för fotografi och inte heller någon nationell plan för bevarande av historiskt material såväl som av vår samtida fotografi. Det handlar om att förvalta vårt kollektiva fotografiska arv och att göra detta tillgängligt både för den breda allmänheten och för forskningen. De enskilda arkiven, där många fotografiska livsverk inom ramen för enskilda firmor och personarkiv finns, är en viktig del av kulturarvet. Det behövs snarast en nationell plan, infrastruktur och statliga resurser för hur dessa ska kunna säkras och nationella riktlinjer och infrastruktur etableras för digitalisering av vårt kollektiva bildminne. Idag pågår projekt och forskning ofta parallellt och ovetandes av varandra. Erfarenheter och resultat tas inte omhand och förvaltas på nationell nivå. Detta utgör hinder för forskning samt är även en stor risk för att ett bevarande av och tillgängligheten för det fotografiska kulturarvet omöjliggörs.

SFF har, tillsammans med Nätverket nationellt ansvar för fotografi i Sverige, i årtionden arbetat för att få till stånd en statlig översyn av tillståndet för fotografi i Sverige och det fotografiska fältet i stort samt att säkra fotografisk stillbild för framtida generationer med tydliga strategier och ett nationellt ansvar. Här hänvisar SFF också till Arkivutredningens betänkande till regeringen, SOU 2019:58 (*Häriifrån till evigheten*), som **fastslår att "det bör genomföras en nationell översyn av ansvaret för och bevarandet av fotografi."** Nu är det hög tid att agera, ansvar måste pekas ut och samordning skapas. Det är angeläget att säkerställa den historiska bakgrunden till den medieform som i så hög grad berör våra liv och samhällets informationsflöde och kommunikation – den fotografiska stillbilden. Digitala arbetsverktyg och olika digitala medieformer erbjuder numera museisektorn nya möjligheter, och kan underlätta och effektivisera arbetet med de äldre formerna av analog fotografi. Digitaliseringen hänger därmed ihop med ansvarsfrågan, och utgör möjligheter, men först efter att ansvaret i ett första steg säkerställts. Det handlar t ex om att utveckla centrala register som är tillgängliga för museer, institutioner, forskar inom den akademiska världen likväl som en intresserad allmänhet. Samt direktiv för prioriteringar, resurser för kompetensutveckling och samordning.

7.6.3 Analysera konsekvenser och behov kopplade till ny upphovsrättslagstiftning

Såsom utredaren själv mycket korrekt uttrycker det "Direktivet kan bidra till att förbättra förutsättningarna för skäliga ersättningar och inkomster för konstnärer. Bristande kunskap om upphovsrätt och begränsade resurser hos de organisationer som ger stöd i sådana frågor

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

är dock ett hinder för konstnärer att få skälig ersättning, och vi bedömer att kunskapen om upphovsrättsliga frågor på den digitala marknaden behöver öka bland både konstnärer och de aktörer som vill använda deras verk, inte minst med hänsyn till den kommande lagstiftningen om upphovsrätt.”

Implementeringen av DSM-direktivet är **ett unikt tillfälle att åtgärda brister, korrigera intäktsströmmar och stärka konstnärernas rättigheter**. SFF framhåller att DSMs korrekta implementering är det enskilt viktigaste som sker nu för att säkerställa att upphovspersoner får skäligt betalt och att inkomsterna kan komma upp på en rimlig nivå inom bildområdet. En hållbar återstart av kulturen i landet kräver att regeringen genomför direktivet på ett sådant sätt att syftet med det uppnås och bestämmelserna får träff på de situationer och de aktörer där oskäliga avtalsvillkor ofta uppstår. Det kan inte nog understrykas hur betydelsefullt det är för fotografers möjlighet att försörja sig att direktivet införlivas i svensk lag på ett sådant sätt att fotografers – alla upphovsrättspersoners - ställning förstärks och att den erkända obalansen på marknaden till nackdel för kulturskaparna minskar.

De åtgärder som SFF, liksom hela den samlade gruppen inom KLYS, lyfter i våra remissvar måste drivas igenom för att med effektivitet kunna genomföra DSM-direktivets ambitioner. En bättre fungerande och stärkt upphovsrätt för upphovspersoner och utövande konstnärer är helt nödvändig för att ge yrkesverksamma kulturskapare rimliga möjligheter att kunna leva av sitt skapande, inte minst vid användning av deras verk och prestationer i den digitala miljön.

Den digitala utvecklingen har lett till svårigheter att som kulturskapare få överblick över användningen av sina verk och prestationer. **Konsekvenserna blir förödande om inte en del av förslagen i Ds 2021:30 justeras inför beredning av proposition till Riksdagen**. Några av de mest centrala åtgärderna som måste till är att utvidga de bestämmelser som ger upphovspersoner och utövare rätt till skäliga, lämpliga och proportionerliga ersättningar för användningen samt rätt att jämka en ersättning, så att dessa blir tillämpliga över tid och gentemot förvärvare av rättigheter i senare led. **Lämplig och proportionerlig ersättning måste garanteras över tid**, och inte endast utifrån omständigheterna vid avtalstillfället. Annars har kulturskapare svårt att få andel i vinster som deras verk genererar efter avtalstillfället. **Även förvärvare av rättigheter i senare led måste omfattas av de nya reglerna**. Idag är det ofta i tredje led, hos exempelvis strömningstjänster, som de stora värdena skapas. I detta led blir kulturskapares ersättningar inte sällan oskäliga. **Retroaktiviteten måste förlängas** då det oftast är i äldre avtal – skrivna innan avgörande digitala marknadsförändringar – som ersättningen blir oproportionerligt låg.

Som exempel kan nämnas tidningssidans skuldfulavtal där mediahuset tar över frilansarens samtliga ekonomiska rättigheter. Dessa återanvänds, för hela verkets skyddstid, sedan i mediahusets samtliga utgåvor utan att särskild ersättning utgår till frilansaren. Skyddsperioden, vilket blir lika med användningsperioden av verket, kan i många fall uppgå till över 100 år beroende på hur gammal frilansaren är. Ersättningen till frilansaren står dock inte på långa vägar i paritet med vare sig perioden eller omfattningen av nyttjandet. Vanligen får frilansaren endast en ersättning för ett enstaka uppdrag, i bästa fall något

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

högre, men i inget fall så att det till fullo kan täcka en 100-årig användning i kanske upp till 50-tal utgåvor eller mer.

En annan fråga SFF vill lyfta är den pågående utredningen om privatkopieringsersättning. Samtliga rättighetshavare som påverkas affärsmässigt av privatkopiering bör omfattas av rätten till ersättning. En undersökning har gjorts inom utredningen som fastställt att **privatkopieringen av bild är omfattande** och att bild ska omfattas i ersättningsordningen. En modern och effektiv ersättningsordning krävs där upphovsmännen får en rimlig kompensation för den mycket omfattande privatkopiering av bildalster som sker.

7.6.4 Kompetenshöjande insatser om upphovsrätt

SFF delar utredningens slutsats att kunskapen om upphovsrätt behöver öka och tillstyrker förslaget att ge Konstnärsnämnden i uppdrag att bevaka och analysera den nya upphovsrättens konsekvenser för konstnärers möjligheter att verka i det digitala landskapet, samt PRV i uppdrag att i samverkan med Konstnärsnämnden vidta insatser för att öka kunskaperna om upphovsrätt bland myndigheter, kulturinstitutioner, samt utveckla profilerad branschinformation. I arbetet med att öka upphovspersonernas och bildköparnas kunskaper om upphovsrätt anser SFF dock att **kulturskaparorganisationer, yrkesorganisationer och branschorganisationer har bättre förutsättningar att nå ut**, se 7.6.5.

SFF vill också i fråga om kompetenshöjande insatser uppmana till en informationssatsning mot privat, ideell och offentlig sektor om arbetsplatskopieringen. Denna ligger inom Bonus Copyright Access område för kollektiv avtalslicensiering. Staten måste här ta ett ansvar för att höja kunskapen på företag, organisationer och myndigheter så att det blir tydligt att den som är ansvarig för en verksamhet är skyldig att se till att medarbetarna kopierar och delar material lagligt, företrädesvis och enklast genom att teckna en licens med Bonus Copyright Access, annars är det ett brott mot upphovsrättslagen.

7.6.5 Stärk rådgivningen om upphovsrätt

SFF delar utredningens slutsats att rådgivningen om upphovsrätt behöver stärkas och att många kulturskaparorganisationer, yrkesorganisationer och branschorganisationer idag har bristande resurser för detta. SFF som branschorganisation har kompetensen efter årtionden med rådgivningen om upphovsrätt mot fotografer och bildköpare över hela landet, men behöver **förstärkta resurser för att under ett par år strukturerat, effektivt och långsiktigt kunna genomföra informationsinsatser och stötta hela yrkeskåren med kvalitativ och bred rådgivning**. SFFs rådgivning är öppen inte bara för fotografer utan likaså för alla former av bildköpare och vad gäller den målgruppen krävs en stor insats på kompetenshöjning.

SFF anser att anslaget redan på detta stadium åtminstone bör tredubblas till 15 miljoner för kulturskaparorganisationer, yrkesorganisationer och branschorganisationer till information och rådgivning om upphovsrätt då det är en bredd av organisationer och en stor grupp av yrkesverksamma inom samtliga konstområden som ska nås, då räcker inte 5 miljoner

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

särdeles långt. Exempelvis har KLYS 14 medlemsorganisationer vilka samtliga både är lämpade att bedriva detta informationsarbete och rådgivning och har förutsättningarna att snabbt växla upp detta arbete och nå ut till målgrupperna, då de samlar runt 30 000 konstnärligt yrkesverksamma personer och har kontakt med ett stort antal bildköpare inom olika branscher. Om enbart dessa skulle dela på de föreslagna 5 miljonerna skulle det knappt räcka till en projektanställd på halvtid under ett år. Rimligen finns det dessutom ett antal ytterligare organisationer som borde dela på det anslaget och arbetet.

Formerna för hur de statliga medlen ska fördelas behöver skyndsamt utredas och anslaget finnas tillgängligt redan från 2022, då DSM implementeras i svensk lagstiftning i juni 2022. SFF anser att det inte bara bör avsättas medel för detta under 2022 utan minst fram till 2025 då det är en bred, långsiktig och central utbildningsinsats för svenskt kulturliv.

Utredningen föreslår även uppdrag till de konstnärliga skolorna att utbilda i avtals- och upphovsrättsliga frågor. SFF framhåller att båda insatser behövs. Idag stöttar SFF i begränsat omfång (pga resursbrist) de fotografiska utbildningarna med kunskap i form av föreläsningar, material och tentamen inom upphovsrättsliga men även andra juridiska frågor för blivande frilansare inom fotografi. Det kan SFF fortsätta med men vill uppmärksamma att det behövs resurser för det, skolorna kan inte täcka mer än del av SFFs faktiska kostnader för detta arbete. Denna typ av undervisning bör också läggas in som ett obligatorium i utbildningen så det inte bara sker på initiativ av engagerade lärare. Ett sådant initiativ skulle stärka de framtida frilansarna i sin yrkesroll och bidra till en god och progressiv utveckling på denna marknad.

7.7.3 Utveckla och samordna politiken för kulturella och kreativa näringar

Det finns en tydlig **obalans mellan kulturskaparnas bidrag till kultur och näringsliv (KKN i BNP) och den enskilda kulturskaparnas möjlighet att ta del av näringslivssatningar**. SFFs medlemmar är till största delen enmansbolag eller är enskilda näringsidkare: 51 % driver enskild firma, 44 % driver AB, drygt 3 % är anställda och drygt 1 % via faktureringsstjänst i egenanställningsföretag typen Frilans Finans (resultat av enkät bland SFFs medlemmar i mars 2020). Det finns knappt några fasta anställningar för fotografer vilket gör att många av dem inte kan söka olika stödinsatser utan hänvisas till de insatser som görs för KKN-företag.

Fotografer – liksom designer, musiker och filmare - är i mångt och mycket gig-ekonomiskapare. Men i takt med gig-ekonomins utveckling växer en arbetsmarknad med allt sämre villkor fram. Få känner sig i första hand som företagare. Att starta företag är istället ett medel för att kunna vara verksam – att förverkliga sina idéer och utveckla sina kreativa och konstnärliga uttryck. Möjligheterna måste bli större för dem att leva på sitt kreativa yrke.

Värt att notera är att fotografer inte bara är en yrkesgrupp i sig inom detta fält utan fotografer spelar också en viktig roll för så gott som samtliga andra yrkesgrupper inom de kulturella och kreativa näringarna, en roll som blivit allt viktigare då visuell kommunikation är idag är en avgörande nyckelfaktor i dessa andra företags utveckling.

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

När det gäller KKN pågår nu en viktig utredning dir. 2021:100 (*Kreativa Sverige*) och SFF ser fram emot dialog med utredaren. Frågor om kulturella och kreativa näringar (KKN) och kulturskapares villkor spänner över en rad politikområden som därför behöver en närmare dialog och samordning departementen sinsemellan.

SFF tillstyrker utredningens förslag att etablera ett samordningskontor för KKN på Regeringskansliet, där det tydliggörs att också frilansande kulturskapares villkor ingår, och utforma en nationell strategi för KKN. SFF önskar se att de satsningar som görs för kulturella och kreativa näringar fokuserar på kärnan i dessa – att förbättra villkoren för de yrkesverksamma kulturskaparna.

En problematik för egenföretagande kulturskapare är att de har svårt att finna och kvalificera sig till offentliga stöd riktade till näringslivet. Det gäller på både statlig, regional och kommunal nivå. Det framgick tydligt att kunskapen om branschen var ytterst bristfällig då krisstöden utformades. De kriterier som sattes upp för att erhålla stöd hindrade en mycket stor grupp KKN-företag från att ens söka stöd. SFF liksom andra branschorganisationer tillfrågades inte i utformningen av stöden utan fick i efterhand arbeta intensivt för att påverka justeringar för att de skulle träffa rätt såsom de var menade. SFF instämmer i utredningens slutsats: "Det är inte bara de sociala trygghetssystemen som inte är anpassade till kultursektorns yrkesverksamma utan även de generella näringslivsstöden."

SFF tillstyrker därför utredningens förslag att ge Vinnova i uppdrag att tillsammans med berörda kulturmyndigheter ta fram förslag på hur den innovation som skapas inom KKN kan stödjas inom ramen för de områden som Vinnova arbetar med. SFF vill också föreslå en dialog direkt mellan utredningen dir. 2021:100 (*Kreativa Sverige*) och dir. 2021:90 (*Översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst för ökad trygghet och förutsebarhet*) för utbyte och samordning kring utmaningarna för KKN-företagen kopplat till trygghetssystemen.

SFF vill också **understryka vikten av en korrekt implementering av DSM, då det är direkt relaterat till KKNs förutsättningar**. De egenföretagande kulturskaparna är mycket sårbara i förhandlingar med stora uppdragsgivare, vilket ofta tvingar dem att acceptera avtalsvillkor som inte är skäligena. Detta gäller i synnerhet gentemot de stora plattformarna vars affärsmodeller gör det näst intill omöjligt för de enskilda kulturskaparna att navigera vad gäller uppdrags- och avtalsförhållanden kopplade till deras verk. Dessa problem är en bakgrund till DSM och dess implementering ska balansera marknaden genom att ge upphovspersonerna bättre förutsättningar att hävda sin rätt i avtalsförhandlingar och öka sina möjligheter till skälig ersättning och insyn i hur deras verk används och genererar intäkter. Utan en korrekt implementering i upphovsrättslagstiftningen finns det ingen rimlighet i att driva verksamhet inom kulturella och kreativa näringar.

Förutom resurser till utbildning om upphovsrätt **behövs också resurser för stöd kring företagande och affärsmodeller**. Här måste SFF tillsammans med övriga bransch- och yrkesorganisationer få ytterligare förstärkningar för att fortsätta att vara ett kraftfullt stöd. SFF vill också föreslå en dialog direkt mellan utredningen dir 2021:100 (*Kreativa Sverige*) och den nu pågående beredningen av DSM-direktivet inom Justitiedepartementet för ökad

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

förståelse om vikten av en korrekt implementering för den långsiktiga strategiska utvecklingen av KK-företag i hela landet.

7.10.3 Stöd utvecklingen av en nationell plattform för utställningsaktörer inom bild- och formkonst

SFF delar utredningens uppfattning om det svåröverblickbara arrangörsledet inom bild- och formkonst, att strukturerna av arrangörer och mellanled inom bild- och formområdet har försämrats över tid och problematiken förstärktes med Riksutställningar nedläggning. Ett starkt och professionellt arrangörsled är avgörande för ett hållbart kulturliv i hela landet. Arrangörer inom olika konstområden behöver ökat ekonomiskt stöd för att bli kunna betala skäliga arvoden och avtalsenliga löner till medverkande yrkesverksamma kulturskapare. Det är en självklarhet att stat, regioner och kommuner följer MU-avtalet, det måste vara ett absolut krav. Verkligheten visar dock att ett sådant krav inte upprätthålls då kunskapen om villkoren om avtalet eller förutsättningarna för Kulturrådets bidragsgivning inte är tillräckligt utbredd bland aktörerna inom denna beställargrupp. Det är dock positivt att Kulturrådets anslag ökades under 2021 bli för att MU-avtalet skulle tillämpas i högre grad, men SFF delar utredningens bedömning att ytterligare tillskott av medel för att stärka aktörer inom bild- och formområdet är nödvändigt. Det är också av största vikt att skapa förutsättningar för icke-offentliga aktörer att följa MU-avtalet och om inte statliga bidrag kan villkoras av att mottagaren följer detta, så behövs ekonomiska incitament.

SFF vill understryka att **fotografin och dess unika förutsättningar inte får glömmas bort här, då fokus lätt hamnar på övriga utställande konstnärsgupper**. Som exempel lyfts inte fotografer eller fotografi i en enda av de regionala kulturplaner som SFF tagit del av, vilket är anmärkningsvärt givet yrkesgruppens storlek och konstyttringens bredd och spridning.

SFF instämmer också i den fråga som utredningen lyfter att kulturengagemanget på arbetsplatser måste stimuleras genom att förmånsbeskattningen ses över samt att momsens för bildkonst behöver ses över.

Slutkommentar

SFF vill slutligen framhålla att den enskilt viktigaste insatsen som just nu kan göras för en långsiktigt livskraftig och välmående kulturbransch är den korrekta implementeringen av DSM i svensk upphovsrättslagstiftning. En väl fungerande upphovsrätt är en förutsättning för konstnärlig frihet och för att kulturskapare ska kunna leva på sitt arbete. Direktivet syftar uttryckligen till en jämbördigare balans mellan parterna genom en skyddslagstiftning för upphovspersoner och utövare. Att införliva direktivet i enlighet med dess syfte skulle få avsevärd betydelse för nuvarande och framtida kulturskapares möjligheter att kunna försörja sig själva och bibringa samhället konst, kultur och kunskap. Regeringen måste därför i det fortsatta lagstiftningsarbetet genomföra den rad av förbättringar och justeringar som hela den samlade gruppen inom KLYS, enskilt och tillsammans i sina remissvar lyfter måste drivas igenom för att med effektivitet kunna genomföra DSM-direktivets ambitioner.

Dnr: Ku2021/02071

Remissvar

Svenska fotografers förbund (SFF)

2022-02-16

Stockholm, 16 februari 2022

För Svenska Fotografers Förbund

Paulina Holmgren
Ordförande

Angelica Månsson-Gerde
Verksamhetsledare